

Qui nunc operatur in filiis dissidentie. Operatur suasionem, non vi: in eos qui non credunt. Illi autem qui desperant atque diffidunt de promissione Dei, dicuntur filii dissidentie sicut filii iræ, & gehennæ & mortis.

In quibus & nos omnes aliquando conversati sumus. Non solum vos gentes non credendo, sed & nos Judæi peccando.

In desideriis carnis nostræ, facientes voluntatem carnis & cogitationum. Quando mens nostra rebus terrenis, & carnalibus inhærebat: non solum desiderabant, sed & faciebant quæcumque mala cogitatio suggessisset.

Et eramus natura filii iræ, sicut & ceteri. Ita nos paternæ traditionis consuetudo possederat, ut omnes ad damnationem nasci videremur.

Deus autem qui dives est in misericordia. Misericors hominibus: quia omnia diligit quæ creasti: nec enim odians aliquid constituiti.

Propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos. Nimia charitas est, rebelles servos quasi filios diligere. Unde considerandum est quantum diligit sanctos & perfectos, qui tantum dignatus est diligere peccatores.

Et cum essemus mortui peccatis, convivificavit nos in Christo. Sine peccato, sicut Christus, per baptismum faciendo.

Cujus gratia estis salvati. Propter usum, sive qui pro vobis gratis nullo vestro iustitiæ merito intercedente mortuus est, cum ipse reus non esset.

Et consecravit, & consedere fecit in cælestibus, in Christo Jesu. Non possumus desperare quod nostra jam possidet natura, quia ubi caput est, ibi erit & corpus: sicut ipse ait: Volo ubi ego sum, & isti sint mecum.

Ut ostenderet in saculis supervenientibus. Ante prædestinavit: quod erat his temporibus completurus.

Abundans in gratia sua. Verè abundans est gratia, quæ non solum peccata donavit, sed etiam cum Christo refuscitans in dextera Dei, in cælestibus collocavit.

In bonitate super nos in Christo Jesu. Exemplo vel corpore Christi.

Gratia enim estis salvati, per fidem: & hoc non ex vobis. Non meritis prioris vitæ, sed sola fide: sed tamen non sine fide.

Dei enim donum est, non ex operibus, ut ne quis gloriatur. Quasi suis meritis aliquid in baptismo accepisset.

Ipsius enim sumus factura: creati in Christo Jesu, in operibus bonis: quæ preparavit Deus, ut in illis ambulemus. Quia nuper sumus in Christo renati, ut quæ in Evangeliiis sunt defensa.

Propter quod memores estote, quod aliquando vos qui gentes eratis in carne. Commemorat illa, ne de tanta ignobilitate qua ad summam regni perducti sunt dignitatem, sint ingrati beneficiis largitoris.

Qui dicebamini præputium ab ea qua dicitur circumcisio. Gentes, præputium: Judæi circumcisio dicebantur.

In carne manufacta. In manu humana: in carne, non in spiritu Dei aut corde.

Qui eratis illo in tempore sine Christo. Nescientes Christum, idola insensibilia colebatis.

Alienati à conversatione Israel. Qui tunc erat populus Dei.

Et hospites testamentorum. Etiam si crederatis: profelyti, hoc est, advenæ habebamini.

Promissionis spem non habentes. Quam Deus promisit Abraham, illi soli sperare videbantur.

Et sine Deo in hoc mundo. Multos enim falsos deos sequentes, unum amiserant verum.

Nunc autem in Christo Jesu, vos qui aliquando eratis longè, facti estis propè. Ita ut Judæos sequeremini, qui cum Deo erant.

In sanguine Christi. Credendo vos esse sanguine ejus & passione liberatos.

Ipse enim est pax nostra, qui fecit utraque unum. Ipse est reconciliatio utriusque populi adinvicem ad Deum.

Et medium parietem mæria. Medius paries & sepius, & mæries, onera legis erant, duos populos dividentes: & ideo ipse paries inimicitiarum nominantur.

Solvens inimicitias in carne sua. Circumcisionis & ceterorum: quæ non tam Dei voluntas, quam temporis ratio, aut populi duritia exegerat.

Legem mandatorum decretis evacuant. Per solam fidem iustificans, moralia sola decernens.

Ut duos condat in semetipso. Judæum, & gentilem in suo corpore æqualiter conjungens.

In uno novo homine faciens pacem. In unum populum Christianum ex duobus effectum.

Ut reconciliet ambos in uno corpore Deo. Quia ambo per peccatum fuerant inimici.

Per crucem interficiens inimicitias in semetipso. Per solam fidem crucis, quæ nullum deterret: non enim gravis aut difficilis est, quam habere etiam latro potuit crucifixus.

Et veniens evangelizavit pacem vobis, qui longè fuistis: & pacem his qui propè. Ad hoc venit, ut dissidens humanum genus in semetipso, & in Deo, ad reconciliationis gratiam revocaret.

Quoniam per ipsum habemus accessum ambo in uno spiritu ad patrem. Nemo venit ad patrem, nisi per me. In uno spiritu, unum corpus, unum spiritum habet & signum pacis.

Ergo jam non estis hospites & advenæ, sed estis cives sanctorum, & domestici Dei. Jam non extranei & profelyti: nec enim separavit nos Deus à populo suo: sicut dixit Isaias: sed civis, qui sunt ejusdem originis, vel hospitii, & habitationis.

Superædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Jesu: in quo omnis ædificatio constructa. Prophetarum novi testamenti (in quibus Agabus fuit) Christus est etiam fundamentum: qui etiam lapis dicitur angularis, duos conjungens & continens parietes. Ideo autem fundamentum, & summus est: quia in ipso fundatur, & consummatur Ecclesia.

Crescit in templum sanctum in Domino. In templo sancto non possunt lapides nisi sancti poni: ad comparisonem templi Jerusalem, dixit extrui corpus Christi: id est, Ecclesiam: & multo majorem munditiam & sanctitatem habet veritas, quam imago.

In quo & vos coedificamini in tabernaculum Dei, in spiritu sancto. Ut cum Apostolis & Prophetis, sitis habitaculum Dei spirituale, non manu factum.

Caput I II.

HUJUS rei gratia. Quam superius memoravit, quod filius Dei, & gentes salvaverit, & Judæos: & utroque fecerit unum.

Ego Paulus vinculus Christi Jesu. Sive catenis, sive Christi amore ligatus: non possum meam, nisi Domini facere voluntatem. Sanè quomodo vinculum se nominat, confirmat Evangelium Christi. Otenit quanta sit spes, pro qua talia pati libenter amplectitur: cum posset apud Judæos (ut legis doctor) & magnis divitiis abundare, & summo honore gaudere.

Pro vobis gentibus. Secundum Evangelium, inimici propter vos: quia vos similes esse dicimus Judæorum.

Si tamen audistis dispensationem gratiæ Dei, qua data est mihi in vobis. Si tamen firmiter retinetis me in vobis dispensationem accepisse doctrinæ. Quis enim fidelis servus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam: ut det illis escam in tempore?

Quoniam secundum revelationem. Non secundum humanam doctrinam.

Notum factum mihi est sacramentum, sicut supra scripsi. Judæos & gentes unum esse in Christo.

In brevi: prout potestis legentes intelligere prudentiam meam. Non quantum poteram ego scribere, sed quantum vos assequi valebatis.

In ministerio Christi. Non eloquio seculari.

Quod aliis generationibus non est agnatum filiis hominum: sicuti nunc revelatum est sanctis Apostolis ejus & Prophetis. Sciebant quidem Prophete priores gentes esse vocandas: non tamen sciebant, nullam inter ipsas & Judæos discretionem futuram.

In spiritu esse gentes coheredes. Per spiritum mihi revelatum, sive in spiritu illos sociatos esse, non carnis circumcissione.

Et concorporales, & participes promissionis in Chri-

sto Jesu. Id est, unius corporis: non solum coheredes, quod potuit diversi generis esse: nec solum concorporales, quia possunt ejusdem generis filii, non ejusdem in hereditate esse substantiæ.

Per Evangelium: cuius factus sum minister. Per meam prædicationem omnibus innotescet, quia hoc mihi peculiari-ter revelatum.

Secundum donum gratiæ Dei qua data est mihi. Non secundum meritum meum.

Secundum operationem virtutis ejus. Cujus virtus me confirmavit: sive ejus virtutes meum confirmant Evangelium.

Mihi enim omnium sanctorum minimo data est gratia hæc. Minimo tempore non labore. Notandum quod inter sanctos se humiliando fecerit gratum.

In gentibus evangelizare ininvestigabiles divitias Christi. Annunciare futuras hereditates, divitias promissas: quas sensus humanus apprehendere non valet, nisi per revelationem.

Et illuminare omnes, qua sit dispensatio sacramenti. Judæis & gentibus hujus sacramenti pandere rationem.

Abconditi à seculis in Deo. Hoc est, quod in primis temporibus, soli Deo confirmatum erat.

Qui omnia creavit. Et Judæos & gentes: sive omnem creaturam, ut sensus contra Marcionem proficiat, & omnes hæreticos.

Ut innotescat principibus & potestatibus in cælestibus per Ecclesiam multiformis sapientia Dei. Ut per me his qui rebus cælestibus per omnem Ecclesiam principantur, multiformis sapientia innotescat.

Secundum præfinitionem sæculorum, quam fecit in Christo Jesu Domino nostro. Quam præfinitur & hoc tempore, quando jam homines aliter salvari non poterunt, nisi Christi fide salventur.

In quo habemus fiduciam & accessum in confidentia per fidem ejus. Non per nostram iustitiam, sed per eum cujus fides peccata dimittit.

Propter quod peto ne desiciatis in tribulationibus meis pro vobis, quæ est gloria vestra. Ne me audientes impunè lædi: ad Deum non pertinere putetis, in quo magis gloriari debetis: intelligentes me tanta absque certa spei fiducia sustinere non posse.

Hujus rei gratia stulto genua mea ad Patrem Domini nostri Jesu Christi: ex quo omnis paternitas in cælis, & in terra nominatur. Ex quo omnis paternitas nomen accepit. Sive ex quo omnis res, pater nominatur.

Ut det vobis secundum divitias gloriæ suæ virtutem corroborari per spiritum ejus. Ut vos per illuminationem scientiæ & divitiarum fructum confirmet.

In interiori homine Christum habitare per fidem in cordibus vestris. Ubi interior homo per fidem robustus est, ibi habitat Christus, non ubi exterior laginatur.

In charitate radicati & fundati. Ut in ejus amore firmiter starent, beneficiarum ejus recordatur, ut eum cognitio ejus beneficiis diligenter.

Ut possitis comprehendere. Ut ex omni parte magnitudinem scientiæ adipisci valeatis.

Cum omnibus sanctis. Quære sapientiam apud malos, & non invenies. Et alibi: In corde autem boni requiescit sapientia.

Quæ sit latitudo, & longitudo, & sublimitas, & profundum. Quidam dicunt quod latitudo, spatiosa via intelligatur: longitudo, vita eterna: altitudo, cælum, profundum, infernus: ut scilicet horum omnium notitiam habentes, noverint quid diligant, vel quid refutant.

Sere etiam superminentem scientiæ charitatem Christi. Supereminet fructus.

Ut impleamini in omnem plenitudinem Dei. Ut efficiamini pleni omnibus virtutibus.

Ei autem qui potens est omnia facere superabundanter quam petimus, aut intelligimus, secundum virtutem que operatur in nobis. Frequenter majora tribuit, non solum quam petimus, sed etiam quam petere intelligimus, quæ operatur in nobis.

Ipsi gloria in Ecclesia & in Christo Jesu. Quia veniens Christus sibi met ad Dei gloriam Ecclesiam congregavit.

In omnes generationes sæculi sæculorum. Amen. Immensa beneficia, immensis laudibus celebranda, non solum de his

quæ Christi temporibus contulit, sed etiam quæ ante fecit, faciet. Amen.

Caput I V.

OB SECRETO itaque vos ego vinculus in Domino, ut dignè ambuletis vocatione qua vocati estis. Ego vos rogo, qui vestri causa sum vinculus, ut vos Dei filium agnoscentes, dignè tanto honore conversemini: quia una dignitas est qua agnoscuntur propria instituta.

Cum omni humilitate, & mansuetudine, cum patientia. Et mentis & corporis. Humilitas vera nihil sibi vendicat, mansuetus nulli nocet, patiens nulli vicem reddit injuria.

Supportantes invicem in charitate. Sufferunt & philosophi, sed non in charitate. Nos verò non ut laudari, sed ut ille quem sustinemus proficiat, diligentes sustinere debemus.

Soliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis. Per vinculum pacis in vobis unitas spiritus continetur. Multitudinis enim credentium erat cor unum, & anima una.

Unum corpus, & unus spiritus: sicut vocati estis in una spe vocationis vestre. Unus Dominus, una fides, unum baptisma. Unum consensum debet habere in uno corpore omnium compago membrorum, quæ ad unam spem sunt vocata salutis. Unde diligentius legere debent hunc locum hi qui in sæculi occupationibus ligati, putant sibi licere peccare, & aliis non licere: eum omnes in unum corpus baptizati, eundem spiritum acceperint, & in una spe vocati sint Dei. Sive sic: si unum spiritum habetis, & ex uno Patre Deo nati estis, nolite vobis de terrena nobilitate aliquid arrogare, ne vestram gloriam amittatis.

Unus Deus & pater omnium. Etiam eorum qui ex gentibus crederunt.

Qui super omnes, & per omnia & in omnibus nobis. Super omnes virtutes, ut potens, per omnia opera sua: qui immensus omnibus Christianis, secundum quem habitare dignatur.

Unicuique autem nostrum data est gratia. Non multa sunt corpora per varietatem gratiarum, sed membra diversa.

Secundum mensuram. Non tam nostræ capacitatis, quam illius largientis.

Donationis Christi. Ad quam gratiam qui se aptaverit, ipsam consequitur: ut puta: qui studiosus legis est, sapientiam multam: oranti & jejunanti conceditur spiritus potestas.

Propter quod dicit: Ascendens in altum, captivam duxit captivitatem: dedit dona hominibus. Quos diabolus captivos tenebat ad mortem, Christus captivavit ad vitam: ad caput nostrum in cælestibus collocandum.

Quod autem ascendit, quid est nisi quia & descendit. Exponit cur dicatur ascendisse quem nusquam non esse non dubium est, secundum formam scilicet servi: ad quam non localiter, sed dignanter descenderat.

Primum in inferiores partes terre. Infernum sub terra esse nemo jam ambigat.

Qui descendit, ipse est & qui ascendit super omnes cælos. Qui descendit cum anima in infernum, ipse cum anima & corpore ascendit in cælum.

Ut adimpleret omnia. Gloria triumphantes, sive quæ scripta sunt, sive dum jam humanitas cum divinitate unum effectum est.

Et ipse dedit quosdam quidam Apostolos: quosdam autem Prophetas. Contra Arianos, ut filii & patris una sit operatio. Nam ad Corinthios Deum Patrem dicit in Ecclesia ordinasse: hic verò Christum hoc dixisse commemorat.

Alios verò Evangelistas. Omnis Apostolus, Evangelista: non omnis Evangelista, Apostolus: sicut Philippus, qui erat unus ex septem.

Alios autem pastores & doctores. Pastores verò omnes qui sunt idonei ad alios instruendos. Omnis ergo pastor, doctor: non omnis qui doctor est, & pastor.

Ad consummationem sanctorum in opus ministerii, in edificationem corporis Christi. Ut perficiantur sancti, sive doctorum numerus impleatur, omnes sunt constituti ad ædificandam Ecclesiam, quæ corpus Christi est: ut omnes ad perfectionem fidei perducat.